

Mõnede kaasmaalaste elulood ja nende Eestisse tulemise põhjus

Siinse valiku koostamisel lähtusin ajalisest tähisest, et isikud oleksid saabunud Eestisse erinevatel perioodidel, mis toob ühtlasi esile ajajärgu iseloomulikud jooned ja peegeldab neid.

Huvitav isiksus oli kirjanik ja tõlkija **Boris Kabur** (1917–2002). Tema populaarsust seostatakse Eesti esimese laste ulmenäidendi “Rops” kirjutamise ja paljude väärtuslike teoste, kuhu kuuluvad Walt Whitmani luule ja maailma eeposte klassikasse kuuluv eepos “Gilgameš”, tõlkimisega eesti keelde. Vähesed teavad aga, et tema perekond kuulub Mordva kuulsasse Baigunovite perekonda.

“Tema isa teenis tsaariarmees allveelaeval ja jäi revolutsiooni ajal Eestisse. 1936. aastal eestistas ta oma nime Peeter Kaburiks, võttes Saaremaalt pärit abikaasa perekonnanime. Ta võttis osa Vabadussõjast ja on ainuke mordvalane, keda on autasustatud I liigi 3. järgu Vabadusristiga. Pärast sõjaväeteenistust jäi ta Eestisse, pidas siin lihapoodi ja töötas lukksepana Franz Krulli tehases. Ta on maetud Tallinna Siselinna kalmistule. Mõne aja pärast sai tema poeg Boris Kabur kuulsaks kui üks mootorsae Družba loojaid (Prozes 2009: 22–23). Kahjuks Boris ise mordva keelt ei osanud, sest sai oma päritolust teada alles isa elutee lõpus.”

Jaak Prozes mainib oma seni ilmumata käsikirjas, et Boris Kabur on meenu- tanud, kuidas isa rääkis surivoodil mordva keeles. Ilmselt oli tegemist mokša- mordva keelega. Boris Kabur leiutaja ja tõlkija tundis oma päritolu üle uhkust ja väitis, et isa oli tuntud mordva šamaani järeltulija (Prozes käsikiri 2023).

Märkigem veel, et Boris Kabur õppis sõja ajal Tartu Riiklikus Ülikoolis ja töötas radioloogiakateedris assistendina, ta oli esmalt vangistatud sakslaste poolt (1943), kuid 1945–1946 venelaste poolt. Andekas noor mees töötas aastail 1946–1947 Üleliidulises Okeanograafia ja Merekalamajanduse Teadusliku Uuri- mise Instituudis Moskvast. Järgnes arreteerimine 1947. aastal ja küüditamine Siberisse, kust ta vabanes alles 1954. aastal ja naasis Eestisse (Kruus 1995). Eestis hakkas ta vabakutseliseks kirjanikuks ja alates 1966. aastast kuulus ta Kirjanike Liitu. Tõlkijategevuse tõttu valiti ta ka idamaade kirjanduse teeneka tõlkijana Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi auliikmeks.

Veera Avdejeva meenutab, et kolis Eestisse sõjajärgsel ajal. Aeg oli keeruline ja Saratovi linnas oli raske peret toita, ning Veera Avdejeva ema soovitas pojalt sõita Tallinnasse raha teenima. Ema teadis ka, et ersad ja eestlased on hõimu- rahvad. Algselt saabus Eestisse 1949. aastal tema poeg, 1951. aastal kolis siia kogu pere (Veera Avdejeva meenutused, Eesti Mordva Seltsi arhiiv).

Nikolai Bajuškin (sündinud MV Ardatovi rajoonis Kanakleika külas 1943) suunati 1966. aastal aspirantuuri Tartu Ülikooli soome-ugri kateedrisse. Kateedri juhataja oli akadeemik Paul Ariste, kes innustas veelgi suuremat armastust emakeele vastu. Koos professor Mihhail Mosiniga andsid nad välja kaks õpikut: “*Эрзянский язык*” (1979) ja “*Ersa-mordvan oppikirja*” (1983). 1975. aastal asus Bajuškin tööle Tallinna Tehnikaülikooli. 1994. aastast on ta olnud seotud ühiskondliku tegevusega, oli Eesti-Mordva Seltsi juhatuse liige ja on folklooriansambli Vastoma liige.

Antonina Simberg sündis Uljanovski oblasti Terenga külas 1951. aastal ja elab Eestis aastast 1979. Aastatel 1982–2002 töötas ta lasteaia juhatajana. A. Simberg oli üks Eesti-Mordva Seltsi algatajatest, asutajaliige ja juhatuse liige. Praegu on ta folklooriansambli Vastoma muusikaline juht.

Margarita Kondrakova sündis 1964. aastal Torbejevo asulas (praegu MV Torbejevi rajoon) mokša perekonnas (vanemad on pärit Nosakino külast). Pärast Torbejevo liha- ja piimatööstuse tehnikumi lõpetamist suunati ta tänu headele tulemustele 1984. aastal Eestisse tööle. Alguses töötas ta AS Balbiinos vanemmeistrina, aastast 1996 tootmisosakonna juhatajana.

Veera Paramonova on poetess. Paramonovite vene-ersa perekond elab Eestis Kallastel aastast 1981. Juri Paramonov ja tema perekond suunati Eestisse pärast Astrahani merekooli kiitusega lõpetamist. Juri ja tema abikaasa Veera on igaveseks Eestiga seotud, kuna siin sündisid nende lapsed ja lapselapsed.

Valentina Koitla (Boritševa) tõi Eestisse abielu. Valentina on pärit Penza oblasti Staraja Jaksarka külast, tema isa oli mokša (Staraja Jaksarkast) ja ema ersa (Novaja Jaksarkast). Penzas tutvus ta Eestist pärit Väino nimelise sõduri-ga. Nad abiellusid 1959. aastal ja asusid elama Paidesse, kus neile sündis kaks poega, kes on pooleestlased-veerandmokša-veerandersa taustaga noormehed.

Zoja Oškina. 1951. aastal sündinud Zoja on pärit Samara oblasti Šentalinski rajooni Staraja Šentalala külast. Eesti-Mordva Seltsi kaudu tutvus ta oma ersast abikaasa **Mihhail Atjukiniga** (pärit Mordvast, Atjaševski rajooni Djurka külast). See on ainus üherahvuseline ersa perekond Tallinnas ja üldse Eestis. Mõlemad olid Eesti-Mordva Seltsi asutajate seas ja on tänaseni seltsi aktiivsed liikmed.

Nadežda Paluhina, kes sündis 1957. aastal MV Kotšurovski rajoonis Semilei külas, ja **Ljubov Paškovič**, sündinud 1960. aastal MV Kotšurovski rajoonis Semilei külas, on õed. Nad kolisid Eestisse elama sugulaste juurde. Mõlemad olid Eesti-Mordva Seltsi asutajate hulgas ja nüüd on seltsi aktiivsed liikmed.

Julia Kratko sündis Orenburgi oblasti Novosergijevka rajooni Rõbkino külas 1946. aastal. Ta lõpetas Rõbkinos kooli, astus Orenburgi Pedagoogikaülikooli ja kolis pärast lõpetamist (1980. aastad) perekondlikel põhjustel Tallinna.

Aleksei Milovanov sündis Tallinnas 1988. aastal. Tema isa kasvas üles Penza oblastis ersade Pazelki külas. Isa ersa keelt ei rääkinud, kuid lapsepõlvest saati

Natalia Ermakov

tõi ta näite ersa ja eesti keele sarnasusest: “Eesti keeles – sada, ersa keeles – sjado.” Enesemääratlemise küsimus kerkis Alekseil üles Inglismaal elades, kus ta mõistis, et on rahvuselt ersa. Oma päritolu meeles pidades registreerus ta ersa keele kursusele, mis toimus 2012. aasta kevadel, seda korraldasid Natalia Ermakov ja Natalia Abrosimova. Tänu sellele kursusele sattus ta Eesti-Mordva Seltsi ja osaleb folklooriansamblis Vastoma.

Tatjana Treufeldt (Manejeva) sündis Gorki linnas (Nižni Novgorodis) 1947. aastal. Pärast sõda viidi isa Moskvast üle Gorki lennujaama juhi kohale. Rahvuslikust kuuluvusest isa ei rääkinud, sest see polnud kombeks. Oma juurtest aga rääkis Tatjana ersa rahvusest vanaema. Saatus tõi Tatjana Eestisse, kus ta kohtus oma tulevase abikaasa **Toivo Treufeldt**iga (sündis 1951 Pärnus). Mees tegeleb Vastoma ansambli esinemiste pildistamise ja filmimisega, naine kirjutab vene keeles isamaaluulet.

Ljubov Ploduhina sündis Saranskis 1949. aastal, lõpetas seal kooli ja astus seejärel meditsiinikooli omandama ämmaemanda eriala. Saatusel sattus ta Tallinnasse, kus töötas Sadama haigla kirurgiaosakonnas, seejärel Medicumi polikliinikus.

Vassili Suldin, ersa, sündis Gorki oblasti Šatkovski rajooni Inejev (Velikij Vrag) külas 1956. aastal. 1976. aastal saadeti ta teenima piirivalvurina Tallinnasse. Ajateenistuse ajal käis ta Haapsalus näitusel ja kohtus seal Sõpruse kolhoosi esimehega ning hiljem sai temast zootehnik. Pere lõi ta Haapsalus.

Vassili Kerdjašov, mokša, pärit Penza oblasti Novo-Kaštanovka külast, sündis 1956. aastal. Tuli Eestisse 1979. aastal ja lõi siin pere.

Denis Krivošejev, ersa, pärit Mordva Vabariigi Saranski linnast, sündinud 1987. aastal. Tuli Eestisse õppima aastal 2017, õpetab Eesti Ettevõtluskõrgkoolis Mainor majandust ja tegeleb noorsooprojektidega ning on Eesti-Mordva Seltsi juhatuse liige.

Kaasmaalaste Eestis viibimise loos leidub palju huvitavaid fakte, mis võimaldavad kaardistada ersade ja mokšade päritolu-piirkondasid ja jälgida nende Eestisse kolimise põhjuseid. Eestisse saabuti õppima, siia suunati tööle, koliti sugulaste tõttu, kuid ka abiellumise tõttu. Oma identiteet avastati mõnikord teismelisena või noorena, teinekord ka vanemas eas. Seosed oma rahvuse ja kultuuriga on tänaseks tugevad. Siinsed mordvalased muudavad oma tegevuse kaudu ersa ja mokša kultuuripärandi nähtavaks ja kuuldavaks ning tutvustavad mõlema keele püsima jäämisega seotud probleeme eestlastele, samuti teistele rahvastele. Liikmete kohta saab lugeda veel ajakirja Kudo numbritest 2, 3 ja 5 (vt <https://www.folklore.ee/rl/folkte/sugri/mordva/raamatud-mo/>).